

Jilm polní, ladní, habrolistý

Ulmus minor Mill.

Stupeň ohrožení: C2

syn.: *U. campestris* L. em. Huds., *U. carpinifolia* Ruppert ex Suckow, *U. glabra* Miller non Hudson, *U. suberosa* Moench., *U. foliacea* Gilib.

POPIS

Statný strom 15-35 m vysoký, s hustou, nepravidelnou, metlovitou korunou, s výmladky na kmeni, případně i s hojností kořenových výmladků, někdy jen keř. Kůra hnědošedá, brzy se měnící v černošedou kostkovitě rozpukanou silnou borku. Dožívá se 300–500 let. Naše domácí jilmy jsou poměrně obtížně odlišitelné druhy, zejména rozlišit jilm polní a jilm horský je někdy nesnadné. Jilm polní má listy eliptické, zřetelně řapíkaté, na bázi poměrně málo asymetrické; jilm horský má obvejčité, téměř přisedlé listy výrazně asymetrické, zvláště na výmladcích. Jilm polní poměrně často vytváří korkové lišty na starších větvíčkách, které jsou velmi nápadné i v zimě. Pupy má drobné, tmavohnědé, rozlišené na listové a květní. Květy vyrůstají ve svazečcích z postranních květních pupenů, jsou kratičce stopkaté, drobné, načervenalé, oboupohlavné. Plodem je plochá hnědá nažka umístěná ve spodní polovině okrouhlého, blanitého křídla. Plody dozrávají v květnu až červnu, hned opadávají a klíčí, po zaschnutí rychle ztrácejí klíčivost.

EKOLOGICKÉ NÁROKY

Jilm habrolistý má velkou schopnost snášet zástin. Zejména mladé exempláře dovedou využít i nepatrné množství světla. Ve stáří potřebuje více světla a je dřevinou polostinnou. V požadavcích na vláhu lze rozlišit lužní a lesostepní ekotyp. Lužní ekotyp vyžaduje vysokou hladinu spodní vody a snáší dobře záplavy, špatně však snáší změny vodního režimu, způsobené odvodněním nebo regulací toku. V takových případech prosychá v koruně, chřadne a odumírá. Lesostepní ekotyp vydrží v podmínkách nedostatku vláhy a snese vysychající mělké půdy, jsou-li dostatečně živné. Jilm habrolistý má vysoké nároky na minerální bohatost půdy. S oblibou roste na půdách obohacených dusíkem, snáší i půdy zasolené. Nejlepší stanoviště jsou na minerálně silných, hlubokých, čerstvých a vlhkých půdách lužního lesa. Ačkoliv se jilm polní vyskytuje zejména v edafické kategorii živné, obohacené humusem a obohacené vodou, byl zaznamenán i v edafické kategorii kyselé, řídké záznamy pocházejí z edafické kategorie extrémní a také z kategorie oglejené a mokré. Ačkoli je jilm polní druh spíše teplomilný, poškozovaný silnými mrazy, nachází se v ČR zejména na severních expozicích. Těžiště výskytu leží mezi 140 a 500 m n. m., výjimečně však jilm polní i u nás vystupuje až přes 1000 m n. m. Nejvyšší zaznamenaná lokalita je v Českém středohoří (Kletečná, 700 m n. m.). Většina lokalit leží v 1.-4. lesním vegetačním stupni, zejména na stanovištích živné a humusem obohacené kategorie jilm polní vystupuje až do 6. lesního vegetačního stupně.

Jilm polní se v ČR vyskytuje v širokém spektru rostlinných společenstev, jeho výskyt byl zaznamenán ve 27 svazech 17 tříd fytocenologického systému, ale více než 86% záznamů pochází ze třídy *Querco-Fagetea*. Zde je jilm polní nejhojněji zastoupen ve společenstvech svazu *Alnion incanae* a *Quercion pubescenti-petraeae* případně *Carpinion* nebo *Tilio-Acerion*. Ve společenstvech svazu *Fagion* a *Luzulo-Fagion* se vyskytuje jen zřídka a ojediněle byl zaznamenán i ve společenstvech třídy *Quercetea robori-petraeae*. O něco častější je jilm polní ve společenstvech třídy *Salicetea purpureae*, zde nejčastěji ve svazu *Salicion albae*, a dále i ve společenstvech třídy *Alnetea glutinosae*. Byl zaznamenán i v nelesních společenstvech, více než 4 % záznamů pochází ze společenstev třídy *Festuco-Brometea*, více než 1,5 % pak v křovinách třídy *Rhamno-Prunetea*. V dalších typech společenstev se jilm polní vyskytuje jen vzácně.

ROZŠÍŘENÍ

Jilm polní je druhem střední a jižní Evropy, odkud zasahuje přes poloostrovy a ostrovy Středozeemí na jih až do severní Afriky, na východ přes Přední Asii až do vysokohorských oblastí střední Asie.

Na našem území je jilm polní rozšířen především v lužních lesích, tedy v nížinách kolem řek a jejich přítoků na území celého státu (Polabí, Pooohří, úvaly Moravy, Dyje a Svratky). Lesostepní ekotyp je výskytem vázán na teplé pahorkatiny.

PŘÍČINY OHROŽENÍ

Jilm polní nikdy netvoří čisté porosty, nýbrž vždy jen nevelkou příměs smíšených porostů. Jako odedávna vzácný druh nebyl ani tento druh jilmu hospodářsky významný a zajímavý pro dřevozpracující průmysl a tím i pro lesní hospodáře a byl vysazován při umělé obnově lesa pouze zcela výjimečně. I zde bylo jistě důvodem také to, že osivo rychle ztrácí klíčivost.

Všechny naše domácí druhy jilmů trpí různými typy grafiózy po většinu holocénu a jejich zastoupení v lesích klesá už po několik tisíc let. Vždy byly dřevinami vzácnými, nevytvářely čisté porosty. V minulém století však podlehly ataku virulentnějších kmenů grafiózy původem pravděpodobně z Asie (*Ophiostoma ulmi*, v Evropě od roku 1910, *Ophiostoma novo-ulmi*, v Evropě od roku 1940) a začaly ubývat řádově rychleji. Jilm polní je druh zvláště citlivý ke grafióze, zvláště jeho lesostepní ekotyp. Do budoucna je tedy třeba počítat s jeho trvalým ústupem. Navíc ani není vhodné podporovat výsadby jilmu do krajiny na sekundární stanoviště, aby nebyly vytvořeny podmínky pro přenos grafiózy z jedné vzdálené lokality na druhou. Pozornost je třeba věnovat zachování stávajících populací a jejich ochraně včetně včasného odstraňování grafiózou napadených jedinců.

SEZNAM LITERATURY

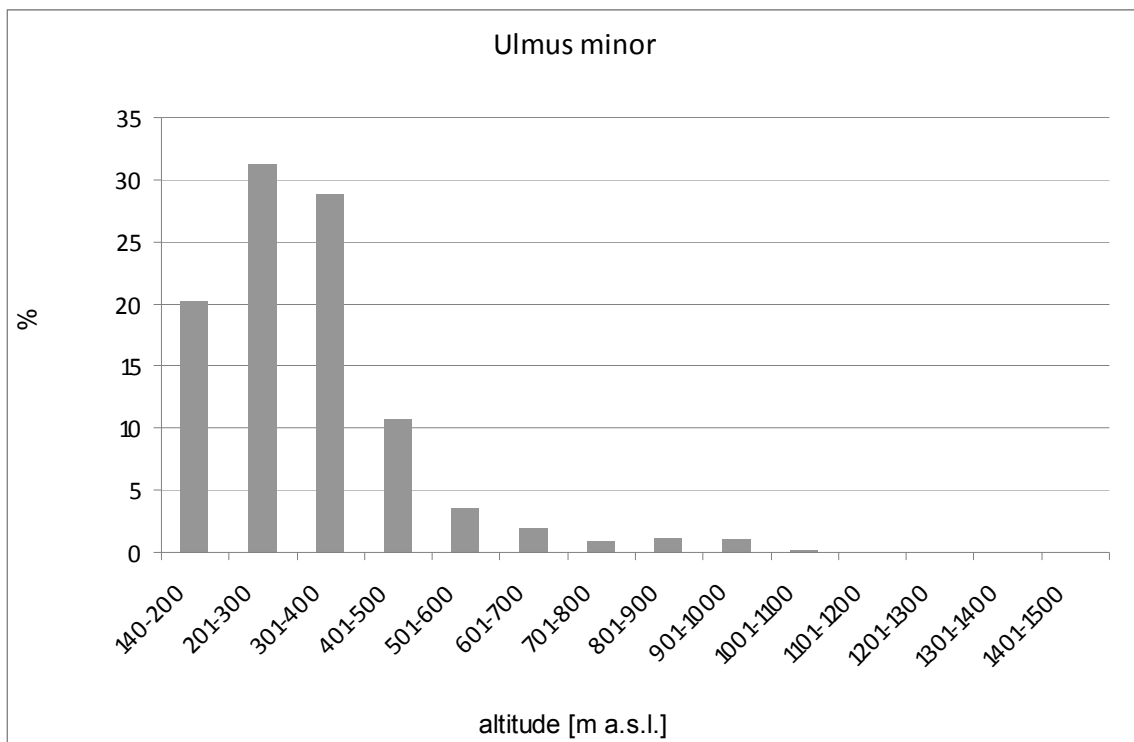
DVOŘÁK, M., 2008. *Ophiostoma ulmi a O. novo-ulmi v České republice*. Dizertační práce. Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Brno

MADĚRA, P., PEJCHAL, M., ÚRADNÍČEK, L., KREJČÍŘÍK, P., DRESLEROVÁ, J., KLIMÁNEK, M., MIKITA, T., ČERMÁK, M., ČÍŽKOVÁ, L., LIČKA, D., ČUPA, P., 2008. *100 nejzajímavějších stromů Biosférické rezervace Dolní Morava*. Machovský, Olomouc

HROUDA, L., 1988. *Ulmus minor Mill. - jilm habrolistý*. In: Květena ČSR, 1. Hejný S., Slavík B. (eds.). Academia, Praha, pp. 519-520

Výskyt podle nadmořské výšky

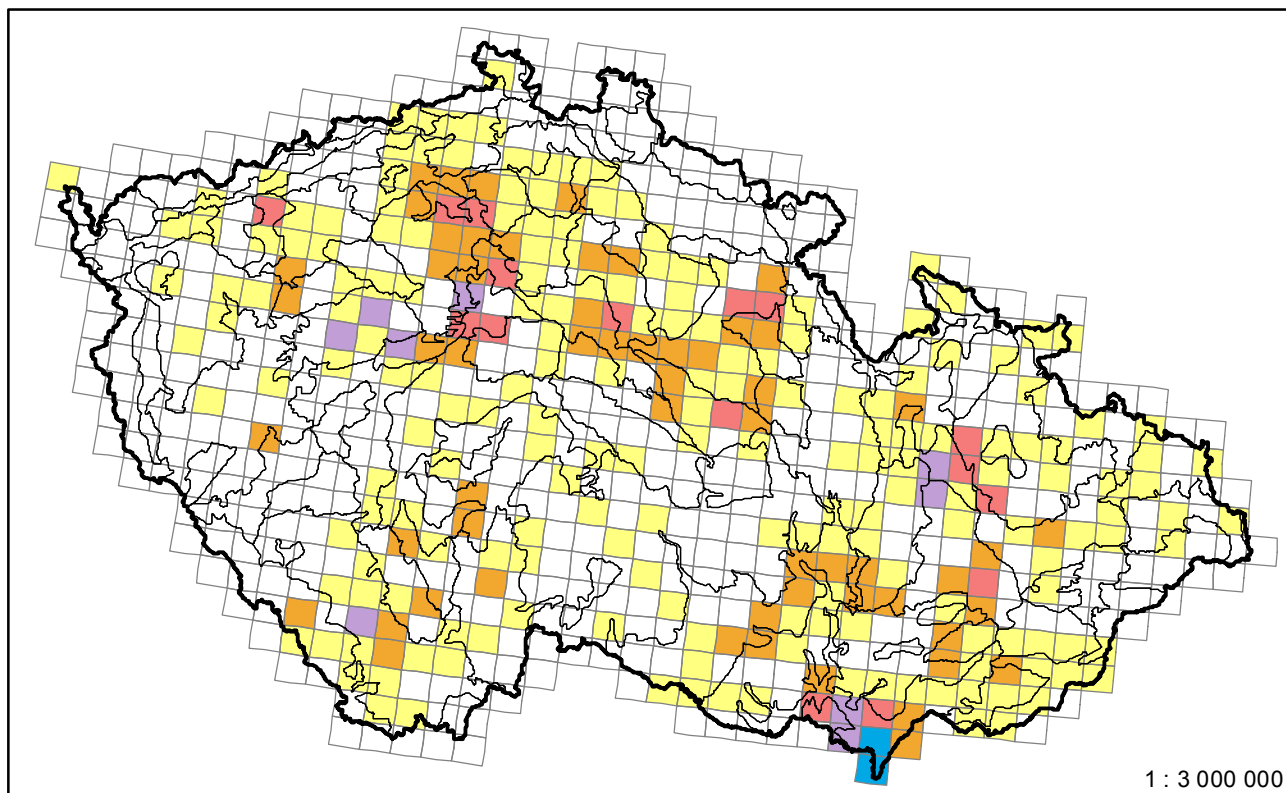

Výskyt podle SLT

[illegible]

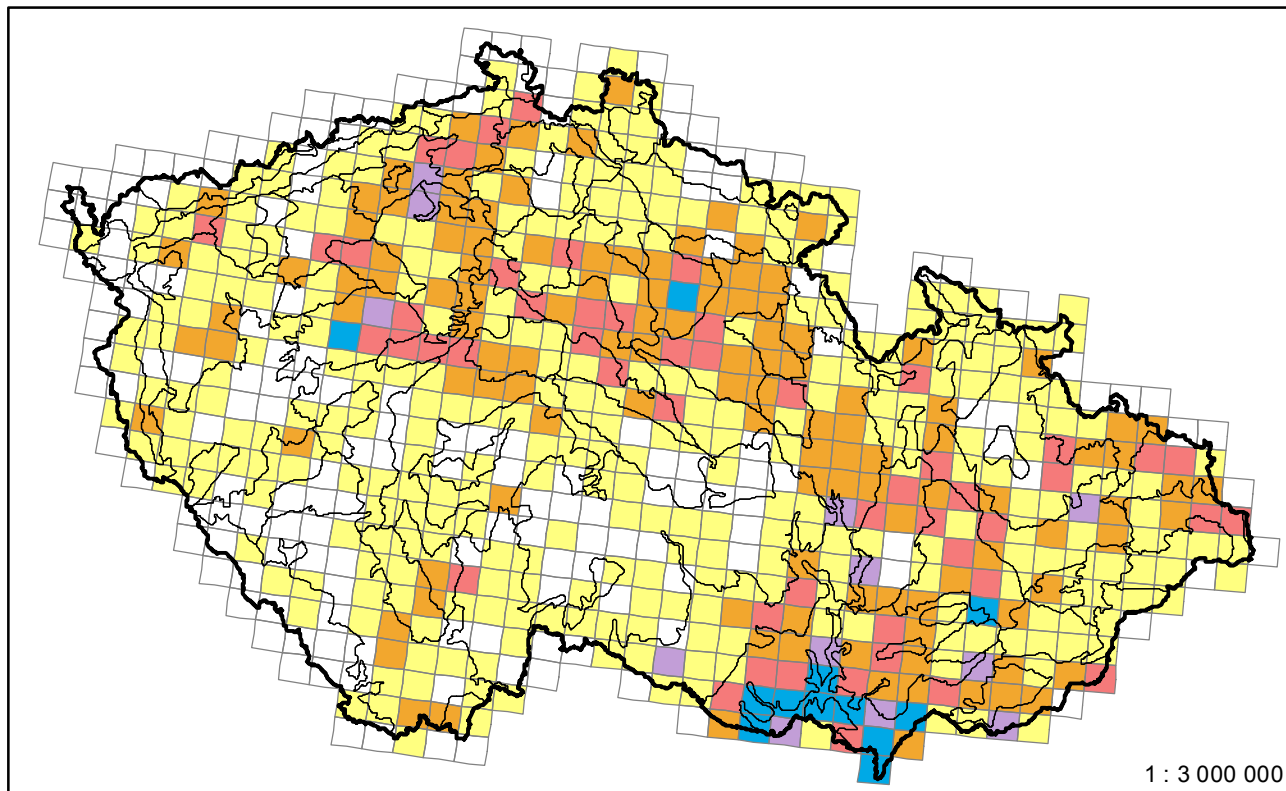

Výskyt do roku 2000

počet lokalit 1 - 3 4 - 7 8 - 13 14 - 20 21 - 51

Výskyt po roce 2001

počet lokalit 1 - 7 8 - 18 19 - 35 36 - 60 61 - 157